

ДОРОГА БАТЬКІВЩИНО, УКРАЇНО МОЯ

Методичні рекомендації

Сучасні діти дуже швидко розвиваються. Вони вивчають навколошній світ стрімко й захоплено. І хоча нині кожна дитина, від дошкільника до школяра, знає Гімн України, це не є стовідсотковою гарантією, що в нашій державі зростає нове патріотично налаштоване покоління. Виховувати у молодших школярів любов до рідної країни можуть допомогти не лише уроки української мови та літератури.

Лариса КРАВЧУК, старший викладач кафедри методики та психології дошкільної та початкової освіти ІППО КУ імені Бориса Грінченка

Проблема патріотичного виховання молодого покоління не нова. Але особливої актуальності вона набула, коли в українському суспільстві спостерігаємо загострення проблеми розуміння значення для людини рідної мови, Батьківщини та її символів. Склалася ситуація, коли країна в усіх одна, проте ставлення до неї різне, а почуття патріотизму кожного українця зазнає серйозних випробувань.

Молодший шкільний вік є періодом входження в соціальну зрілість. На цьому етапі активно формується світогляд, розвиваються емоційно-вольова, пізнавальна та потребнісна сфери дитини, формується продуктивний досвід спілкування, закладаються основи стійких громадянських якостей особистості. І тут важливо не запіznитися. Основними завданнями сучасної педагогічної та психологічної науки на шляху виховання громадян України є прищеплення їм високих морально-етичних якостей, формування глибокої національної свідомості та самосвідомості.

За даними нашого дослідження, у школярів поняття «патріотизм» найчастіше ідентифікується з любов'ю до Батьківщини, можливістю оберігати її захищати її. Як бачимо, діти демонструють занадто вузьке, однобічне розуміння поняття. Те, як любов до Батьківщини втілюється і має втілюватися у щоденних учинках, поведінці дорослих і дітей, вони не розуміють. А якщо під керівництвом дорослих і беруть участь у певних заходах (наприклад, написання листів бійцям), то до кінця не усвідомлюють — навіщо. Можливо, тому більшість опитаних школярів не вважала себе патріотами і не змогла назвати людей, які є патріотами України.

За результатами дослідження, **патріотичний компонент** змісту навчання і виховання молодих школярів має стати пріоритетним у роботі кожного вчителя початкової школи.

Патріотизм — це багатогранне, багатоаспектне поняття, яке охоплює:

- почуття прихильності до тих місць, де людина народилася і виросла, до своєї сім'ї, дитячого колективу, школи;
- шанобливе ставлення до держави та її символів, рідної мови;
- турботу про інтереси Батьківщини;
- усвідомлення обов'язку перед Батьківщиною, обстоювання її честі і гідності, свободи і незалежності (захист Вітчизни);
- вияв громадянських почуттів і збереження вірності Батьківщині;
- гордість за соціальні та культурні досягнення своєї країни, за свій народ та за себе як його невід'ємну частину;
- шанобливе ставлення до історичного минулого Батьківщини, народу, його звичаїв і традицій;
- відповідальність за долю Батьківщини і свого народу, їх майбутнє, виражене у прагненні присвячувати свою працю, здібності зміцненню могутності і розквіту Батьківщини;
- дбайливе ставлення до природи і всього живого;
- повагу до праці, прав людини;
- гуманізм, милосердя, толерантне ставлення одно до одного, загальнолюдські цінності.

Для формування патріотизму в системі навчально-виховної роботи у початковій школі вчитель повинен знати не лише його сутність і зміст, а й ті **внутрішні психолого-педагогічні компоненти**, які загалом є носіями зазначененої якості. Такими компонентами є: когнітивно-інтелектуальний, потребнісно-мотиваційний, емоційно-почуттєвий, поведінковий і вольовий.

Патріотичне виховання молодших школярів ґрунтуються на таких **принципах**:

- зв'язок теорії з практикою навчання та життя;
- відповідність змісту, форм і методів, засобів і прийомів патріотичного виховання віковим та індивідуальним особливостям учнів;
- системність, систематичність і послідовність;
- доступність і міра;
- емоційність;
- довіра і співпраця;
- осмислення і саморозкриття;
- діалектична єдність і органічний зв'язок між навчальним матеріалом та змістом позакласних і позашкільних заходів;
- інтеграція патріотичного виховання з іншими напрямами виховної роботи;
- опора на позитивне в особистості вихованця і створення сприятливої психологічної атмосфери у процесі педагогічної взаємодії;
- координація взаємодії школи, сім'ї та громадськості в системі патріотичного виховання.

На процес патріотичного виховання молодших школярів значною мірою впливає **зміст навчальних предметів та виховних заходів**, які сприяють оволодінню системою знань, формуванню світоглядних орієнтацій та самосвідомості учнів.

Аналіз навчальних програм і підручників для початкової школи дає змогу дійти висновку, що в змісті кожного навчального предмета закладені різні можливості для здійснення патріотичного виховання молодших школярів. Але їх завжди можна розширити, якщо доповнити навчальний предмет матеріалом патріотичного спрямування.

Українська мова

Впливовими засобами формування у дітей національної духовності, самосвідомості, патріотизму є рідна мова, фольклор, народні традиції. Рідна мова разом із народною етикою, мораллю та народною педагогікою сприяє формуванню таких рис майбутнього громадянина, як гуманність, добропорядність, патріотизм.

в освіті дитини!

Зневажання ж материнського слова та рідного народу надзвичайно принижує почуття власної гідності й повноцінності, негативно позначаючись і на моральному рівні учня. Так, Б. Грінченко доводив необхідність поліпшення стану навчання рідної мови: «Та хоч і як скруто тепер нам освічувати своїх дітей по-українському, — все ж мусимо дбати з усієї сили, щоб діти наші з малку виростали українцями». Дітей слід навчати спершу рідною мовою, а вже потім — російською, французькою, німецькою тощо. «Якою мовою говоримо й думаємо, — та нам і рідна; яка мова, такі наші й думки будуть».

У вирішенні питання патріотичного виховання на уроках української мови гарними помічниками стануть вправи на збагачення словникового запасу учнів (етимологія, тлумачення, написання та вимова, застосування слів), добір синонімів, спільнокореневих слів, оскільки допомагають розкривати перед дітьми багатство рідної мови, її гнучкість, неповторність.

Увічливий (ввічливий) — чесний, гречний, вихований, тактовний, обхідливий, коректний, делікатний, галантний, люб'язний.

Використовуючи прислів'я та приказки, народні прикмети, потрібно акцентувати увагу дітей на спостережливості та мудрості українського народу. Під час вивчення теми «Власній загальні іменники» можна запропонувати дітям дізнатися, що означають їхні імена та прізвища, обговорити, яке значення вони мають у житті людини. Розмову слід вести так, щоб у дітей зароджувалося почуття поваги до свого

Святковий Майдан і зелений Хресто-
тик,
Софія, Печерськ і прадавній Поділ —
Я ними з дитинства учився пишатись,
Я місто своє назавжди полюбив.

А. Матвійчук

імені, прізвища. Якщо на уроці плануємо працювати з реченнями, текстами про красу, багатство і неповторність природи рідного краю, про малу батьківщину і велику, яка називається Україна, її багату історію, славних українців, то робота має спрямовуватися на виховання почуття гордості за свою країну, її людей і за те, що ти живеш на цій землі і звешся українцем.

Літературне читання

На уроках літературного та позакласного читання слід ознайомлювати молодших школярів з віршами, оповіданнями, казками, легендами про рідний край, рідну мову, традиції і культуру народу: його символи, обереги, звичаї, свята; розповідати дітям про видатних українців, геройв своєї країни.

Моя Вітчизна — Україна,
Вона найкраща на землі.
І так, як мати, в нас єдина,
тому й дорожча всіх мені.

Прапор

Прапор — це державний символ,
Він є в кожній державі.
Це для всіх — ознака сили,
Це для всіх — ознака слави.

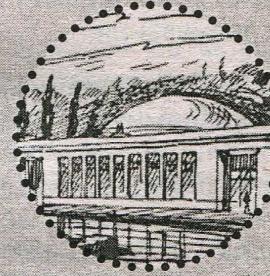

Нестор — давній літописець,
Навіки славетним став,
Рідне слово УКРАЇНА
Він уперше написав.

О. Лупій

За різними відомостями, українською мовою розмовляють від 40 до 47 млн осіб. За останніми дослідженнями лінгвістів, нині у світі існує 6 809 мов. За оцінками міжнародних експертів, українська мова серед світових мов за кількістю носіїв посідає 28 місце.

Кияни по праву можуть пишатися своїм метрополітеном. Адже станція «Арсенальна» є найглибшою у світі. А станція «Золоті ворота» вважається однією з найкрасивіших у Європі.

Окрасою Києва є ботанічні сади. Не кожне місто може похвалитися такими. А в Києві їх аж два!

Знак крайни головний —
Це тризубець золотий.
Він — як сонце в небі синім,
В ньому слава, в ньому сила,
В нім священне слово «воля»,
Що рятує від недолі.
Будь же, рідна Україно,
Під гербом цим вільна й сильна.
Хай про тебе в цілім світі
Знають всі: дорослі й діти.

Н. Поклад

Українською говори

Чи живеш біля моря синього,
Чи в степу, чи обіч гори,
Ти не будь малоросом, сину мій,
Українською говори.
Чи ідеш ти міською дорогою,
А чи стежкою на селі,
Говори українською мовою,
Бо живеш на своїй землі.
І не слухай ворожих натяків,
Мов «забули за сотні літ»,
Це ж бо так, як забути матінку,
Що пустила тебе у світ.
Чуєш, як розмовляють соняхи,
Як шумлять густі явори,
Як від рідної мови сонячно?
Українською говори!

В. Бондаренко

Також сприятимуть патріотичному вихованню художні твори про добре, справи, красиві вчинки дітей.

Математика

Патріотичне виховання на уроках математики можна реалізовувати шляхом використання краєзнавчого матеріалу. Наприклад, учитель читає речення з числовими даними, які потрібно записати цифрами: «У Київське море випустили сто тисяч мальків, щоб відновити екосистему. В Києві на Старокиївській горі росте стара липа. Кажуть, що нараховує липа **майже чотириста років**. Нині у Києві сто двадцять сім парків та п'ятсот скверів. На території України протікає шістдесят три тисячі сто дев'ятнадцять річок і струмків».

Або пропонує дітям розв'язати задачі.

- В Україні налічується 3 219 малих річок, а середніх — 81. Скільки малих і середніх річок в Україні?
- Довжина Дніпра — 2 201 км, а Десна на 1 075 км коротша. Яка довжина Десни?

А можна виконати й такі завдання.

Подивіться на схему Київського метрополітену та скажіть, скільки всього ліній він має? Яка найкоротша? Скільки станцій вона містить? Що можете сказати про синю і червону лінії? Скільки станцій на кожній із них? Скільки станцій у Київському метрополітені загалом?

Київський метрополітен було відкрито 6 листопада 1960 року. Скільки років метрополітену?

Пасажиропотік за добу в Київському метрополітені становить 1 469 000 осіб. Яким є пасажиропотік у Київському метрополітені за тиждень? За місяць? За рік?

Образотворче мистецтво

Основною освітньою метою занять з образотворчого мистецтва є розвиток у дитини художніх здібностей, уміння бачити, переживати, співпереживати, відображати свій внутрішній світ, явища навколої дійсності через художній образ, вивчення творчості художників. Адже не можна пробудити почуття любові до Батьківщини без сприйняття і переживання краси навколої світу.

Патріотичне виховання учнів засобами образотворчого мистецтва передбачає формування в єдності художньо-естетичних образів, патріотичних почуттів, свідомості і поведінки на основі активної творчої діяльності учнів. Наприклад, краще запам'ятати кольори і, водночас, ознайомитися з містами України молодшим школярам допоможе вірш Володимира Верховеня **«Кольорові міста»**.

А якщо захочемо намалювати українські квіти чи рослини, у пригоді стануть вірші Ганни Черінь та Олесі Тоцької.

Усе мое, все зветься Україна

... Буває, часом сліпну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво, —
оці степи, це небо, ці ліси,
усе так гарно, чисто, незрадливо,
усе як є — дорога, явори,
усе мое, все зветься — Україна.
Така краса, висока і нетлінна,
що хоч спинись і з Богом говори...

Л. Костенко

Українські квіти

Вийшли зрання на гуляння
Українські діти,
Їх стрічали і вітали
Українські квіти.
Ось волошки, сонні трошки,
Синім шовком шиті,
Ясноокі, чисто вміті,
Розбрелись по житі.
Ось рожева конюшина,
А на ній і комашина,
Що, не дивлячись на ранок,
Ість солодке на сніданок.
На горбочку мак,
В шапці, як козак.
Він яскравий, як вогонь!
А бундючний — Бог бороны!
Вміє задаватись так
Тільки ще будяк!
Там росте холодна м'ята
(Добре пахне, як пом'яти),
Там шовковая трава
Щось шепоче, як жива.
А з травички — ніжні личка:
То вже — «Братик і Сестричка»,
У тих самих кольорах,
Що на наших прaporах.
Розбрелись по полю діти —
Більші, менші і малі —
Молоді яскраві квіти
Української землі.

Г. Черінь

І насамкінець. Які слова не говорили б і завдання не виконували б, патріота виховає лише патріот.

Тому так важливо, щоб у дорослих, які опікуються питаннями патріотичного виховання молодших школярів, був сформований високий рівень патріотичної свідомості і громадянської компетентності та людської гідності. Адже

Хто горнеться до чужого,
Того Бог карає,

Кольорові міста

Мов дивна мала, олівці:
Червоний — місто Чернівці.
Оранжевий — Одеса-мама,
Хоч кольорів там — ціла гама!
Нас кличе жовтий без утоми
До себе в гості у Житомир!
Як на ланах зелене збіжжя,
Зелене місто Запоріжжя.
А старовинний Борислав
Блакитну барву нам прислав.
По синій навіть важкодуми
Спішать мерщій куди? У Суми.
Лиш фіолетовий і досі я
Ще не назвав. Це ж — Феодосія!
Всі кольори запам'ятати
Поможуть вам міста, малята!

В. Верховень

Рослини України

Соняхи, жоржина,
Айстри і шипшина,
Васильки, ромашки,
Лілії, волошки,
Мальви, чорнобривці,
Звіробій, чорниці,
М'ята і калина,
Маки, горобина,
Півники, брусниця,
Грицики, суниця,
Нагідки, космеї,
Рожі, калатеї,
Примули, малина,
Рута та ожина —
Це усе рослини
Й квіти України.

О. Тоцька

Свої його цураються,
В хату не пускають.

С. Воробкевич

Використані джерела

- Грінченко Б. Листи на Наддніпрянську Україну. — К., 1917. — 146 с.
- Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. — К.: Українська книга, 2000. — 480 с.
- Харламов И. Ф. Педагогика. — М.: Гардарики, 1999. — 520 с.